

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПРИ РІЗНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ВИБОРАХ

Перетяцько Л. Г., Тесленко М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
lara.bilin19@gmail.com
marinateslenkopnpu@gmail.com

Центральним моментом професійного самовизначення є вибір професії, період абстрактно необмежених можливостей професійної самореалізації людини, але реального обмеження перспективи вибраної професійної діяльності. Тому при виборі професії необхідна узгодженість найближчої перспективи з віддаленими життєвими цілями, які можуть бути реалізовані завдяки праці у вибраній сфері професійної діяльності.

Теоретичний аналіз вітчизняних досліджень дозволив виділити напрями, за якими на сучасному етапі розвитку психологічної науки проводиться вивчення проблеми професійного самовизначення: вивчення процесів професійного самовизначення у руслі загальних вимог до професії (К. М. Гуревич, В. М. Парамзин, Б. О. Федоришин та інші); вивчення вікових закономірностей формування особистостей (В. В. Рибалка, Т. В. Снегірьова, П. О. Шавір та інші); вивчення ролі здібностей та інтересів у процесі професійного самовизначення (С. П. Крягжде, В. Д. Шадріков, Д. Е. Фельдштейн та інші); формування особистості як суб'єкта професійної діяльності (Є. О. Клімов, О. О. Конопкін, Ю. М. Забродін та ін.); життєвий шлях і самовизначення особистості (Б. Г. Ананьєв, О. О. Кронік, Є. І. Головаха, В. Ф. Моргун).

Недостатня розробка вищезазначеної проблеми та необхідність дослідити емоційний аспект феномену професійного покликання на теоретичному та емпіричному рівнях, з подальшою розробкою засобів психологічного супроводу особистості на шляху її професійного вибору та кар'єрної спрямованості обумовили актуальність обраної нами теми.

На нашу думку, між емоційною спрямованістю особистості та вибором професії наявна певна відповідність. Зокрема, представники професії типу «людина-людина», ймовірно, більше орієнтовані на альтруїстичні цінності та мають потреби у соціальній взаємодії, що складає основу для їх емоційного спрямування на соціономічні професії. Їх професійні досягнення зумовлені комунікативною спрямованістю емоцій та реалізуються у міжособистісному спілкуванні, що спричиняє виникнення позитивних емоцій.

Натомість, представники професії типу «людина-техніка», скоріше за все, більше отримують задоволення від процесу та досягнення бажаного результату діяльності, що підкріплюється практичними емоціями. Їх емоційна спрямованість не пов'язана з міжособистісним спілкуванням і виражається в зниженому рівні мотивів переживання комунікативних емоцій.

Для проведення емпіричного дослідження була сформована вибірка, до якої увійшли 106 осіб (54 досліджуваних, які працюють у сфері соціономічних професій (практичні психологи, лікарі, медсестри, вихователі, вчителі, юристи) та 52 досліджуваних, які працюють у сфері технономічних професій (наладчики комп'ютерної техніки, інженери, зварювальники, водії, швачки, тесляри, механіки, електрики, кухарі).

Дослідження було проведене з жовтня 2017 року по березень 2018 року.

Результати діагностики переважаючих емоцій респондентів досліджуваної вибірки, отримані за методикою «Емоційна спрямованість» (за Б. І. Додоновим) показують, що серед досліджуваних найбільш виражені комунікативні, праксичні та гедоністичні емоції. Значно меншою мірою досліджуваним властиві глоричні, альтруїстичні, пугнічні, романтичні, гностичні та естетичні емоції.

Порівнюючи направленість найбільш виражених емоційних переживань досліджуваних з різними професійними виборами, де група 1 – досліджувані, які працюють у сфері соціономічних професій (практичні психологи, лікарі, медсестри, вихователі, вчителі, юристи), а група 2 – досліджувані, які працюють у сфері технономічних професій (наладчики комп'ютерної техніки, інженери, зварювальники, водії, швачки, тесляри, механіки, електрики, кухарі), ми з'ясували наступне.

Для 58% досліджуваних, які працюють у сфері соціономічних професій, властиві гедоністичні емоції, і відповідно, для 41% досліджуваних другої групи. Такі працівники прагнуть отримувати задоволення, перебувати у тілесному та психологічному комфорті, відчуваючи неспроможність вирішувати важливі життєві питання та нести відповідальність за їх реалізацію. Ймовірно, це відображає вплив негативних емоцій від процесу діяльності в минулому.

Переважає більшість (62%) досліджуваних, які працюють у сфері технономічних професій характеризується переважанням праксичних емоцій, на відміну від інших працівників, де ці емоції важливі для 23% досліджуваних. Працівники, орієнтовані на праксичні емоції отримують задоволення від самого процесу діяльності та досягнення бажаного результату, докладають до цього зусилля. Такі особистості характеризуються вираженими ознаками психологічного комфорту, спроможністю відповідати за свої вчинки та діяльність, що виконується. Працюючи у сфері діяльності «Людина-Техніка», ці спеціалісти прагнуть займатися діяльністю та реалізуватися у ній, що підкріплюється позитивними емоційними переживаннями.

Натомість, більшість досліджуваних (53%), які обрали соціономічні професії, орієнтовані на спілкування та встановлення міжособистісних контактів, вони надають вагомого значення стосункам із людьми і прагнуть розвиватися у них. Представники професій «Людина-Людина» характеризуються яскраво вираженою потребою у спілкуванні. Процес міжособистісного спілкування є важливим для них і викликає у них позитивні емоції.

Для 67% досліджуваних другої групи властиве переважання низького рівня вияву емоцій комунікативної спрямованості. Тобто, мотиви спілкування не є вагомими для таких працівників, вони не прагнуть спілкуватися, ділитися думками і переживаннями, їх не цікавить відгук оточуючих людей щодо їхньої професійної діяльності.

Отже, наша гіпотеза, що емоційні переживання працівників пов'язані з їх професійним вибором, підтверджується. Так, для представників соціономічних професій характерна комунікативна спрямованість емоційних проявів. Натомість, працівники, які задіяні у сфері технономічних професій характеризуються переважно праксичною спрямованістю емоційних переживань.

Список використаних джерел:

1. Додонов Б. И. В мире эмоций / Б. И. Додонов. – К. : Политиздат, 1987. – 140 с.
2. Кроник А. А. Каузометрия: методы самопознания, психодиагностики и психотерапии жизненного пути / А. А. Кроник, Р. А. Ахмеров. – М., 2003. – 284 с.
3. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. : Книга, 1996. – 400 с.
4. Перетяцько Л. Г. Професійне призначення особистості (психолого-біографічний аспект). Дис. канд. психол. наук: 19.00.01. – М., 1991. – 144 с.
5. Перетяцько Л. Г. Аналіз психолого-біографічного аспекту професійного покликання особистості / Л. Г. Перетяцько, М. М. Тесленко // Збірник матеріалів науково-практичного семінару «Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція». – Полтава, 2017. – С. 179–182.
6. Перетяцько Л. Г. Психологічні умови професійної самореалізації практичних психологів / Л. Г. Перетяцько, М. М. Тесленко // Збірник міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія». – Братислава – Відень – Будапешт, 2016. – С. 21–25.